

Antwoorden Autoriteit Persoonsgegevens op vragen RTL Nieuws en Trouw:

Trouw en RTL Nieuws beschikken over (gedocumenteerde) informatie dat in de nasleep van de 'Bulgarenfraude' de handhaving en het toezicht door Belastingdienst/Toeslagen op kinderopvangtoeslag mede plaats vond op basis van etnische achtergrond en/of tweede nationaliteit, zoals vastgelegd in GBA/BRP. Volgens onze informatie zijn meerdere klachten ingediend bij de AP over het gebruik van het selectiecriterium (tweede) nationaliteit bij handhaving en toezicht door de Belastingdienst / Toeslagen. Vandaar onze vragen:

1. Kunt u bevestigen dat dergelijke klachten door de AP zijn ontvangen?

Ja, met de opmerking daarbij dat de AP in dit geval spreekt van 'signalen' omdat de AP tot het moment dat de AVG van kracht werd (mei 2018) formeel geen 'klachten' behandelde. Hoewel de AP altijd zeer terughoudend is met uitlatingen over signalen en signaalgevers, omdat we ook hier de privacy willen beschermen van iedereen die een signaal indient, kunnen wij in dit geval bevestigen dat wij twee signalen hebben ontvangen over de manier waarop door de Belastingdienst gebruik zou zijn gemaakt van informatie over de tweede nationaliteit bij de opsporing van mogelijke fraude met toeslagen. Dat blijkt ook uit de brief waarover RTL en Trouw zeggen te beschikken.

2. Wat is de status / stand van het onderzoek naar deze klachten?

Daar kunnen we geen mededelingen over doen. Ieder signaal krijgt, net als klachten overigens, de aandacht die het verdient. De AP krijgt veel signalen en klachten, die helpen bij de keuze waar wel of geen onderzoek naar moet worden ingesteld. Waar nodig leiden klachten en signalen tot nader onderzoek, door bijvoorbeeld informatie op te vragen of onderzoek ter plaatse te doen bij de instanties of bedrijven waar mogelijk iets mis is met de bescherming van persoonsgegevens of met andere aanverwante eisen die de privacyregels stellen aan het gebruik van persoonsgegevens, zoals het verbod op het verwerken van bijzondere persoonsgegevens.

3. Kunt u toelichten wat u bedoelde met uw beslissing van 12 april 2018 over een bij de AP ingediende klacht: „De brief van de Belastingdienst geeft daarmee onvoldoende antwoord op de vraag die eigenlijk aan de orde was, gelet op de aanwijzingen daarvoor, namelijk of de Belastingdienst in 2016 (en eerder) gebruik heeft gemaakt van etnisch profileren bij de selectie van te controleren ontvangers van kinderopvangtoeslag. Het vermoeden van een overtreding werd door de korte verklaring van de Belastingdienst niet weggenomen. Dit geldt temeer na het signaal van mevrouw (...) van 28 juli 2017.” En: „De AP ziet in uw klacht aanleiding om uw signaal alsnog nader te onderzoeken.”

In de brief waaruit wordt geciteerd, reageert de AP op een klager. Deze was het niet eens met de beslissing dat er geen nader onderzoek zou worden ingesteld naar het signaal dat was ingediend. De klager heeft daarop aangegeven dat de informatie van de Belastingdienst op basis waarvan de AP ervoor wilde nader onderzoek te doen, niet zou kloppen. In dezelfde brief van april 2018 staat ook: "De medewerker van de AP heeft daarop in het gesprek aangegeven uw standpunt nog te zullen overdenken." Uit het citaat uit de brief van de AP dat Trouw en RTL aanhalen blijkt ook dat er nog een soortgelijke signaal was ingediend in de tussentijd. Daarop heeft de AP laten weten de eerste signaal (en de tweede daarmee ook) nader te gaan onderzoeken.

4. Klopt onze informatie dat de AP inmiddels beschikt over kennis dat dergelijke selectie(s) inderdaad hebben plaatsgevonden?

Over de inhoudelijke voortgang van het nadere onderzoek kunnen wij op dit moment geen mededelingen doen.

5. Wanneer wordt het onderzoek naar aanleiding van deze klachten openbaar gemaakt?

Eventuele publicatie van resultaten van het onderzoek zal plaatsvinden als het onderzoek is afgerond. Ook zullen betrokkenen op de hoogte worden gesteld van de afhandeling van hun signaal, zodra het onderzoek is afgerond.

6. Klopt het dat geheimhoudingsbepalingen van of bij de Belastingdienst een beletsel vormen voor het doen van onderzoek en het publiceren van rapportages?

De AP beschikt over alle bevoegdheden die een onafhankelijke toezichthouder nodig heeft om volkomen zelfstandig onderzoek te doen, juist ook bij overheidsinstanties, juist ook bij de Belastingdienst. Partijen die worden onderzocht zijn op grond van het bestuursrecht verplicht om mee te werken, en bij weigering of onvolledige medewerking kunnen sancties worden ingezet om medewerking af te dwingen.

7. Hoe beoordeelt de AP het 'etnisch profileren' door uitvoeringsinstanties en toezichthouders, en het toepassen van handmatige en geautomatiseerde 'risicoclassificaties', in het kader van relevante wet- en regelgeving?

Het is verboden om bijzondere gegevens zoals etniciteit te verwerken. Gegevens omtrent ras/etniciteit zijn expliciet aangewezen als 'verboden om te verwerken'. Alleen bij duidelijk omschreven uitzonderingen mogen ras/etniciteit (maar ook politieke overtuiging, medische en biometrische gegevens) worden verwerkt (zie art 9 AVG). Een belangrijke reden voor dit verbod is een groot risico op schending van een van de belangrijkste grondrechten, dat je niet gediscrimineerd mag worden.

Een tweede vraag betreft het toepassen van geautomatiseerde risicoclassificaties. De privacyregels zijn helder waar het gaat om geautomatiseerde besluiten. Uit de privacyregels volgt dat er weliswaar gebruik mag worden gemaakt van grote databestanden en computers om risico's in kaart te brengen, maar dat de 'geautomatiseerde besluiten' die uit die computers en algoritmes naar voren komen niet zonder tussenkomst van een mens tot besluiten mogen leiden.

Vervolgvragen en antwoorden.

1. Mag de Belastingdienst in zijn algemeenheid onderscheid maken (bijvoorbeeld door selectie op (tweede) nationaliteit) waar het gaat om controle op rechtmatigheid bij het toekennen van toeslagen?

Hier kunnen we niet verder op ingaan, omdat er op dit moment onderzoek wordt gedaan.

2. Zijn er vanuit voor de AP relevante wet- en regelgeving verschillen in het vastleggen of verwerken van, of selecteren op nationaliteit, dan wel tweede nationaliteit of etnische afkomst? Zo ja, is aan te geven waar die verschillen precies uit bestaan?

Het is verboden om bijzondere gegevens zoals etniciteit te verwerken. Gegevens omtrent ras/etniciteit zijn expliciet aangewezen als 'verboden om te verwerken'. Alleen bij duidelijk omschreven uitzonderingen mogen ras/etniciteit (maar ook politieke overtuiging, medische en

biometrische gegevens) worden verwerkt (zie art 9 AVG). Een belangrijke reden voor dit verbod is een groot risico op schending van een van de belangrijkste grondrechten, dat je niet gediscrimineerd mag worden.

De vraag hoe etniciteit of 'etnische afkomst' zich verhoudt tot (eerste of tweede) nationaliteit, is niet eenduidig te beantwoorden en kan waar nodig ook aan de orde komen in onderzoek van de AP. Volgens de wet gaat het 'om persoonsgegevens waaruit ras of etniciteit blijkt'. Daarbij geldt in het algemeen ook dat er sprake kan zijn van discriminatie op andere criteria dan afkomst, waarbij ook de vraag moet worden gesteld of dat rechtmatig is.

Een tweede vraag betreft het toepassen van geautomatiseerde risicoclassificaties. De privacyregels zijn helder waar het gaat om geautomatiseerde besluiten. Uit de privacyregels volgt dat er weliswaar gebruik mag worden gemaakt van grote databestanden en computers om risico's in kaart te brengen, maar dat de 'geautomatiseerde besluiten' die uit die computers en algoritmes naar voren komen niet zonder tussenkomst van een mens tot besluiten mogen leiden.